

**SUG'URTA XIZMATLARI SOHASIDA LOHIYA BOSHQARUVI
MODELLARINI QO'LLASH ISTIQBOLLARI**

Abdurayimov To'lqin Turdiqulovich

*O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik
oliy maktabining 70411202 – Loyiha boshqaruvi (Project Management)
magistratura mutaxassisligi sirtqi ta'lim shakli tinglovchisi*

Annotatsiya: Sug'urta xizmatlari sohasida lohiya boshqaruvi modellarini qo'llash istiqbollari etakchi kompaniyalari mintaqaviy bo'linmalari darajasida sug'urta biznesida loyihalarni boshqarish texnologiyasini qo'llash natijalari ko'rib chiqiladi. Loyiha boshqaruvi etukligini baholash sug'urtalovchilar filiallarining raqobatbardoshligini rivojlantirish bo'yicha bir qator tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi.

Kalit so'zlar: sug'urta biznesi, dizayn texnologiyalari, dizayn etukligi, dizayn kompetensiyasi, raqobatbardoshlik.

Sug'urta xizmatlarining raqobat bozorini yanada shakllantirish, sug'urta faoliyatining zamonaviy turlarini rivojlantirish va sifatini oshirish, sug'urtalovchilarning kapitallashuv darajasini ko'paytirish va moliyaviy barqarorligini ta'minlash, ularning mintaqaviy tarmoqlarini kengaytirish, shuningdek sug'urtalashni tartibga solish usullarini takomillashtirishdir.

Sug'urta o'z faoliyati davomida bir nechta fundamental texnologik o'zgarishlarni boshdan kechirdi, bu esa ushbu institutni tashkil etish tamoyillarini, shuningdek sug'urta faoliyatini o'zgartirishga olib keldi. Dastlab sug'urta sug'urta munosabatlariga kiruvchi shaxslarning sezgi va o'zaro ishonchiga asoslanadi. Bu keyinchalik sug'urtalovchi va sug'urtalovchining rolini aniq tushunmagan holda tijorat va o'zaro sug'urta tamoyillari aralashib ketgan arxaik munosabatlarga olib keldi. Keyinchalik sug'urta shartnomasi bo'yicha tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish yo'llarini ongsiz ravishda izlash sug'urta firmalarining paydo bo'lishiga olib keldi, ularning faoliyati sug'urta samaradorligini oshirishga yordam berdi. Keyinchalik, aktuar hisob-kitoblar zamonaviy sug'urta uchun asos yaratdi va agentlik shartnomalarining joriy etilishi ommaviy sug'urtani keltirib chiqardi. 20-asrning oxirida kompyuterlardan foydalanish sug'urta sohasida ko'plab biznes-jarayonlarni amalga oshirishni sezilarli darajada osonlashtirdi va ko'plab past va o'rta darajadagi ofis xodimlarini ozod qildi. Shuni ta'kidlash kerakki, bu innovatsiyalar sug'urta texnologiyalarini o'zgartirdi, lekin uning iqtisodiy mohiyatini emas.

Iste'molchilar talablari va ular bilan ishlash texnologiyalarining global o'zgarishi fonida sug'urta biznesini yuritish usullarini o'zgartirish zarurati butun dunyodagi sug'urta kompaniyalari egalari va rahbariyati tomonidan asosiy muammo sifatida

belgilab qo'yilgan. Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi va sug'urtalanuvchilar va ularning risklari to'g'risidagi katta hajmdagi ma'lumotlarning tahlili aktuar hisob-kitoblarning aniqligini oshirishga va ularni tobora ko'proq hisobga oladigan sug'urta mahsulotlarining paydo bo'lishiga olib keladi. Bundan tashqari, samaradorlikni oshirish va biznes xarajatlarini kamaytirish uchun biznes jarayonlarini avtomatlashtirish va ularni reinjining qilish mumkin bo'ladi.

Yangi texnologiyalarni o'rganish, sug'urta sohasini rivojlantirish tendentsiyalari, istiqbollari va tahdidlari, sug'urta mahsulotlarini sotishni tashkil etish usullari, texnologik o'zgarishlar, umuman iqtisodiyotga tahdidlar, sug'urta texnologiyalari bilan tartibga solinadigan sharoitida sug'urta kompaniyalari xodimlarini boshqarish turli tadqiqotchilar tomonidan, shu jumladan biznesning situatsion so'rovi asosida amalga oshiriladi. egalari va menejerlari. Ushbu so'rovlar tadbirkorlik faolligi darajasini ko'rsatadi, o'sish va tormozlashning asosiy omillarini aniqlashga yordam beradi, rivojlanishga to'sqinlik qiladigan xavf va tahdidlarni aniqlashga yordam beradi. Ular doirasida Rossiya va jahonning yetakchi sug'urtachilaridan yangi texnologiyalardan foydalanish va sug'urta biznesini rivojlantirish istiqbollari bo'yicha fikr-mulohazalar to'plandi.

Sug'urta loyihalari ish, harakatlar, tartibga solish, qayta tashkil etish, yutuqlar va natijalarni o'z ichiga oladi. Har bir loyihaning mohiyati faoliyatda yotadi. Ammo muvaffaqiyat tojiga ega bo'lishi uchun u ehtiyotkorlik va puxta o'ylangan boshqaruvni talab qiladi, bu faoliyat samaradorligining kafolati bo'lib xizmat qiladi va uni umumiy yakuniy maqsadga - natijaga erishishga yo'naltiradi. Shuning uchun jarayonning keyingi bosqichi analitik blok bo'lib, uning vazifasi integratsiya bloki tomonidan shakllantiriladi. Analitik blok beshta asosiy komponentni o'rganishni o'z ichiga oladi: makromuhit, yaqin atrof-muhit, muammolarni aniqlash, ichki muhitni diagnostika qilish va maqsadli tadqiqotlar. Shu sababli, sug'urta loyihasini amalga oshirish to'g'risida qaror qabul qilishdan oldin, loyihani tahlil qilish doirasida, butun loyiha tsikli davomida uning barcha jihatlarini ko'rib chiqish kerak. Loyiha tahlilining quyidagi turlarini ajratish odatiy holdir: texnik, moliyaviy, tijorat, ekologik, tashkiliy (institutSIONal), ijtimoiy va iqtisodiy [55]. O'z navbatida, ushbu ro'yxat ma'lum darajada dizayn tahlilining maxsus turlarining ketma-ketligini aks ettiradi. Bundan kelib chiqadiki, tahliliy bo'linma faoliyatining natijasi vaziyatni tahlil qilish va keyingi boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumot (haqiqiy va prognoz) bo'lishi kerak. Kerakli tadqiqotlarni o'tkazgandan so'ng, qayta ishlangan ma'lumotlar integratsiya blokiga kiradi, bu erda olingan ma'lumotlarga asoslanib, u loyihani shakllantirish bloki uchun dizayn topshirig'iga aylantiriladi.

Strategik menejment sohasida nazorat bo'limining ahamiyati loyihaning dastlabki bosqichida belgilangan cheklovlarga (muddatlar, resurslar, xarajatlar, texnik va uslubiy parametrlar, biznes risklari va boshqalar) rioya qilishdir. Strategik menejment

sohasidagi nazorat bo'limiga qo'yiladigan talablar loyiha tsiklining dastlabki bosqichida barcha manfaatdor tomonlar ishtirokida ishlab chiqiladi va tahlil qilinadigan ma'lumotlarning tarkibi, hisobotlarning tuzilishi va ma'lumotlarni to'plash, ma'lumotlarni tahlil qilish va tahlil qilish uchun javobgarlikni belgilaydi. qarorlar qabul qilish uchun tavsiyalar tayyorlash. Samarali boshqaruv tizimini yaratish uchun, birinchi navbatda, zarur: barcha ishlarni puxta rejalashtirish; vaqt, resurslar va xarajatlarni aniq baholash; vaqt bo'yicha haqiqiy amalga oshirish va xarajatlarni hisobga olish; ishni bajarish uchun zarur bo'lgan vaqt va xarajatlarni davriy qayta baholash; haqiqiy ko'rsatkichlar va xarajatlarni jadval va byudjet bilan takroriy, davriy taqqoslash. Shunday qilib, yuqorida tavsiflangan takrorlashlar natijasida biz loyihani - sug'urta innovatsiyasini olamiz, bu samaradorlikni baholashni va uni amalga oshirish bo'yicha boshqaruv qarorini talab qiladi. Boshqaruv qarori - bu tahlil, prognozlash, optimallashtirish, iqtisodiy asoslash va muayyan loyiha maqsadiga erishish uchun turli xil variantlardan muqobil tanlash natijasidir.

O'z navbatida, boshqaruv qarorining impulsi muammoni hal qilish orqali uni bartaraf etish, dolzarbligini kamaytirish, ya'ni ob'ektning (hodisaning) haqiqiy parametrlarini kelajakda kutilgan, bashorat qilinganiga yaqinlashtirish zaruratidir. Boshqaruv qarorining sifatiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar quyidagilardir: boshqaruv tizimiga ilmiy yondashuv va tamoyillarni qo'llash, modellashtirish usullari, boshqaruvni avtomatlashtirish, sifatli qaror qabul qilish uchun motivatsiya va boshqalar. Shunday qilib, integratsiya blokida loyihani amalga oshirish bo'yicha boshqaruv qarori qabul qilinadi, u keyingi bosqichga - loyihani amalga oshirishga o'tadi. Loyihani amalga oshirish tezkor boshqaruv sohasida ilgari qabul qilingan boshqaruv qaroriga qat'iy muvofiq amalga oshirilishi kerak. Ikkinchi qism (biznes strategiyasini amalga oshirish) sug'urta loyihasining amaliy yoki eksperimental (maqsad va vazifalarga qarab) komponenti bilan belgilanadi. Operatsion boshqaruv sohasida integratsiya bloki umumiy tashkil etish, rag'batlantirish va muvofiqlashtirish funktsiyasi bilan belgilanadi. Bundan kelib chiqadiki, ushbu sohadagi integratsiya bloki sug'urta loyihasini amalga oshirishning umumiy boshqaruvini belgilaydi, bu esa, o'z navbatida, ish rejasi va jadvaliga muvofiq amalga oshirish blokidagi yo'nalishlar o'rtasida taqsimlanadi.

Sug'urta loyihasini amalga oshirish jarayonida amalga oshirish bloki oldindan belgilangan strategiya va simulyatsiya modelining stsenariylariga mos keladi, unga muvofiq sug'urta tashkilotining taktik va operatsion rejalari aniqlanadi. Shu bilan birga, amalga oshirish bo'limi o'z faoliyati davomida analitik bo'linma va boshqaruv bloki bilan faol hamkorlik qiladi. Ushbu sohadagi tahliliy bo'linmaning roli loyihani yoki uning bosqichlarini muayyan sharoitlarda (vaziyat tahlili) moslashtirish va amalga oshirish bilan bog'liq mahalliy muammolarni o'rganishdan iborat.

Boshqaruv bo'limi belgilangan maqsad va vazifalarga erishishning haqiqiy

natijalarini kuzatish, qayd etish va baholash funksiyasini bajaradi va fikr-mulohazalarni ta'minlaydi. Haqiqiy tugallanishni kuzatish usullariga bo'linadi: oddiy nazorat usuli, u "0100" usuli deb ham ataladi, chunki u faqat batafsil ishlarning bajarilishini nazorat qiladi (ishning faqat ikki darajasi mavjud: 0% va 100%); ishlarning oraliq holatini baholashni o'z ichiga olgan batafsil nazorat usuli; 50/50 usuli, unda tugallanmagan ish uchun ba'zi bir oraliq natijani hisobga olish mumkin. Ishning tugallanganlik darajasi ish uchun byudjetning 50% sarflangan paytda aniqlanadi; uzoq muddatli ish uchun qo'llaniladigan muhim bosqich usuli. Ish bosqichlari bo'yicha qismlarga bo'linadi, ularning har biri ishning ma'lum darajada bajarilishini nazarda tutadi.

Bundan tashqari, shuni ta'kidlaymizki, ushbu taqdim etilgan jarayonning o'ziga xos xususiyati tashkiliy tizim doirasida uni individual sug'urta loyahasiga ham, loyihalar guruhiga ham qo'llash mumkin. Biz tomonimizdan taqdim etilgan sug'urta loyahasini strategik boshqarish texnologiyasining asosiy xarakteristikalari quyidagilardan iborat: sug'urta tashkilotining innovatsion maqsadlari, vazifalari va rivojlanish yo'nalishlari, sug'urta loyahasining asosiy parametrlari, samaradorlik ko'rsatkichlari; resurslar, muddatlar va ijrochilar bilan bog'langan sug'urta loyahasini amalga oshirish bo'yicha tadbirlar ro'yxati va ishlarning mazmuni; sug'urta loyihasi ishtirokchilarining huquqiy va iqtisodiy shartlari, majburiyatlarni ta'minlash, biznes risklari va innovatsion natijalarni taqsimlash; sug'urta innovatsiyalarini ijtimoiy-hududiy muvofiqlashtirish va uni davlat organlari tomonidan qo'llab-quvvatlash bo'yicha chora-tadbirlar ro'yxati; loyihani boshqarish tizimi. Sug'urta loyahasining maqsadli yo'nalishi va uning murakkabligi quyidagilar bilan ta'minlanadi: sug'urta innovatsiyasi maqsadiga erishishni aks ettiruvchi loyihaning miqdoriy parametrlari tizimi; resurslar balansi; loyihani ishga tushirishdan sug'urta innovatsiyasini joriy etishdan ortiqcha foyda olishgacha bo'lgan yakuniy boshqaruv imkoniyati. Shunday qilib, olingan natijalarni sarhisob qilar ekanmiz, shuni aytish kerakki, sug'urta loyihalarini strategik boshqarish bo'yicha taklif etilayotgan texnologiyamiz uzoq muddatli raqobatdosh ustunlikka erishishning samarali vositasiga aylanishi mumkin. Shunday qilib, sug'urta tashkilotlari faoliyatida SUSPni qo'llash haqida gapirganda, sug'urta biznesida yangi imidj - innovatsion liderni shakllantirish haqida gapirish mumkin, u quyidagi ko'rsatmalarni amalga oshiradi: yuqori sifatga erishishga e'tibor, yuqori mas'uliyat. iste'molchi; yangi mahsulotlar, xizmatlar va texnologiyalarni yaratish, bozorning yangi segmentlarini shakllantirish maqsadida sug'urta faoliyatini diversifikatsiya qilish; ishlab chiqarishni rivojlantirishga mo'ljallangan mablag'lar asosan ilmiy-tadqiqot ishlariga yo'naltiriladigan «bilimni talab qiluvchi» jamg'arma turini tanlash; ijodkorlik va tavakkalchilikni rag'batlantirish, kichik ijodiy guruhlarni yaratish, jamoaviy qarorlar qabul qilish uchun sharoit yaratish; strategik boshqaruv usullaridan faol foydalanish, shaxsiylashtirilgan marketing, yangilanishda har bir

xodimning ishtiroki; boshqaruvda oz sonli ierarxiya darajalari; faoliyatning xalqaro tabiati.

Sug'urta faoliyatining mavjud tashkiliy-iqtisodiy jihatlari mukammal emas va har doim ham sug'urta xizmatlarini rivojlantirish istiqbolloriga mos kelmaydi. Zamonaviy sharoitda sug'urta loyihalarini va sug'urta tashkilotlarining moliyaviy salohiyatini samarali boshqarish juda dolzarb bo'lib bormoqda. Tadqiqotlarimiz sug'urta loyihalarini strategik boshqaruv tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy konsepsiya yaratish va tavsiyalar ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Живова Е. В. Страховой маркетинг в России: современное состояние и перспективы развития [Электронный ресурс] / Е. В. Живова // STUDIUM. 2014. № 1-2 (30-31). С. 7.

2. Проектная зрелость и ценностно-ориентированное управление проектами [Электронный ресурс]: URL: <http://www.i-mash.ru/materials/economy/64524-proektnaja-zrelost-i-cennostno-orientirovannoe.html> (дата обращения: 03.05.2018 г.).

3. Rybkina E. A., Syrovoy D. V. Loyihani boshqarishning etuklik darajasini xizmat sifatida baholash // Iqtisodiyot, huquq va sotsiologiya byulleteni. 2016 yil. 1-son, 74-76-betlar.

4. RBC veb-sayti: Moliya [Elektron resurs]: URL: <https://www.rbc.ru/finances/28/02/2018/> (kirish sanasi: 05/05/2018).

5. HELTERBOOK veb-sayti: SOGAZ bilan sanoat tibbiyoti uchun yagona axborot tizimini ishlab chiqish bo'yicha qo'shma loyiha [Elektron resurs]: URL: <https://helterbook.com/sogaz-industrial-medicine/> (kirish sanasi: 14/04/2018).